

PETAR BOJANIĆ

*RE-KONSTRUKCIJE DE-KONSTRUKCIJA*¹

Pre i protiv institucije [contre-institution]

Iako je danas lako ustanoviti da je Derida neprestano, naročito u intervjuima, pokušavao da objasni dekonstrukciju, jasno je da on ovaj zadatak nikada nije ozbiljno shvatio. Naime, rekonstrukcije, ili u Ferarisovoj jednini, rekonstrukcija, treba da pokaže da postoji jedan, hajde da kažemo ne-dekonstruktivni element, na primer ne-dekonstruktivni element, koji se ponavlja i koga je moguće prepoznati u svakom dekonstruktivnom „potezu“. Nužno je, da bi rekonstrukcije bile moguće, da bi one trajale, da se u svakom dekonstruktivnom potezu nešto ponavlja ali da to što se ponavlja istovremeno ostaje nepovljivo. Ako dekonstrukcija nije metoda, onda ona nema protokole, procedure, *procédés*, ne može da se ponovi, prenese ili prevedu, te ne može ni da se tematizuje i prepozna. Tome nasuprot, ako je dekonstrukcija isključivo Deridina ili Ferarisova metoda, ako je to njihova stvar ili moja stvar, onda je ona, verovatno bez neke velike vrednosti.

Ključne reči: dekonstrukcija, rekonstrukcija, institucija, metoda

Dozvolite mi da čitam ovaj kratki tekst na meni stranom, vašem jeziku, u prevodu mog i vašeg prijatelja Ive Kara-Pešića, i da se odmah zahvalim Mauriciu Ferarisu (Maurizio Ferraris) na pozivu kao i Karoli Barbero (Carola Barbero) na njenoj ljubaznosti i uvek dobroj volji. Takođe,

¹ Članak je rađen u okviru naučno-istraživačkog projekta „Instituta za filozofiju i društvenu teoriju“ u Beogradu *Regionalni i evropski aspekti integrativnih procesa u Srbiji: civilizacijske pretpostavke, stvarnost i izgledi za budućnost*, koji finansira Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije (br. 149031), a izložen je na italijanskom jeziku 9. oktobra 2010. u Napulju (*Istituto italiano per gli Studi filosofici*) u okviru međunarodnog kolokvijuma *Ricostruire la decostruzione. Nuove prospettive di ontologia sociale*, koji je organizovao Maurizio Ferraris.

276 dovolite mi da odmah pokvarim naslov Ferrarisove knjige *Ricostruire la decostruzione* stavljajući ove reči u množinu na kojoj je Derida uvek insistirao, naročito u poslednjim razgovorima. Čini mi se da množina reči „konstrukcija“ i „dekonstrukcija“² ne samo da ističe različite dekonstruktivne činove (da dekonstrukciju upražnjavaju, svesno ili nesvesno različiti ljudi³), već i da ona ima budućnost. Ukoliko nas je više – svi se sećamo Deridinih prebrojavanja „koliko nas ima“ i „koliko nas uopšte može biti“ – onda dekonstrukcija ima budućnost. Pretpostavljam – a imam vremena da pred vama samo konstruišem predlog projekta ili skicu projekta o „rekonstrukcijama“ – pretpostavljam da su dekonstrukcija kao akt i rekonstrukcija (ili tematizacija) dekonstrukcije *naša* stvar i *naš* problem. Preliminarno, pre moga predloga o tome šta jeste i šta treba da bude dekonstrukcija (ovaj predlog je sastavljen iz različitih Deridinih fragmenata), želeo bih da u rezervi imamo tri trenutka, i još nekoliko uslova koje bih samo nabrojao.

Prvi trenutak je sasvim trivijalan (u seminaru iz 1981–82, „La langue et le discours de la méthode“ Derida detaljno dekonstruiše reč „trivijalno“). Na kraju intervjua sa Florianom Recerom (Florian Rötzer), posle dosadnog insistiranja da objasni šta to on radi i šta je to dekonstrukcija, Derida kaže: „To je vaš problem, a ne moj“ [*Das ist Ihr Problem, nicht meines*]⁴. Iako je danas lako ustanoviti da je Derida neprestano, naročito u intervjuima, pokušavao da objasni dekonstrukciju, jasno je da on ovaj zadatak nikada nije ozbiljno shvatio. Zato je to *naša* stvar, preciznije, mi smo odgovorni. Ne mislim da smo mi odgovorni za to što smo ga poznavali, što smo mu zahvalni za ono što je radio, što nam je bilo prijatno sa njim, što je nekima od nas davao akademske preporuke ili potpisivao diplome, itd. Ne, radi se o nečemu drugom, radi se o instituciji.

Drugi trenutak je jedan stari filozofski trik (svakako sada mislim na kontinentalnu filozofiju) koji bi mogao da se ovako formuliše: dok tematizujemo i rekonstruišemo dekonstrukciju mi, *à la fois* („u isti mah“; *à la fois*, to je lozinka dekonstrukcije), obavljamo dekonstruktivni čin. Ova dva gesta su u harmoniji i preklapaju se. I dalje: rekonstruišući dekonstrukciju, mi od nje pravimo „zajedničku i opštu stvar“, a onda i na-

² Ferraris 1984. godine upotrebljava termin *deconstruzionismo*. M. Ferraris, *Postille a Derrida*, Torino, Rosenberg and Sellier, 1990, str. 112.

³ „Kada sam završio s pisanjem knjige *Goodbye Kant*, shvatio sam da sam stvari izveo jednu dekonstrukciju *Kritike čistog uma*, međutim, uveravam vas da mi to uopšte nije padalo na pamet za vreme dok sam pisao knjigu“, M. Ferraris, *Jackie Derrida. Ritratto a memoria*, Torino, Bollati Boringhieri, 2006, str. 68.

⁴ F. Rötzer, *Französische Philosophie im Gespräch*, München, Klaus Boer Verlag, 1987, str. 86.

šu stvar i naš problem. Zaista, stvar dekonstrukcije se ne nalazi kod Deride, nego u svakom od nas. Zato je dekonstrukcija u polju fenomenologije i zato je dekonstrukcija uvek samo-rekonstrukcija.

Treći trenutak, još uvek preliminarni, maestralno je izložio Ferraris. Podsetiću vas koliko se decenija Derida trudio da objasni da dekonstrukcija nije negativna, pa potom da nije pozitivna, nego afirmativna. Ferraris kaže: „Dekonstrukcija je uvek nastojala da naglasi svoj konstruktivni aspekt. Konačno, ideja se sastoji u tome da dekonstrukcija istog trenutka postaje konstrukcija nečeg drugog“⁵. Dekonstrukcija je afirmativna, jer učvršćuje ili ustaljuje (stabilizuje) ono što nam dolazi u susret, ono što ide ka nama.

Uslovi dekonstrukcije (prvo sam napisao „teškoće“ – koje ću samo nabrojati – isključivo se odnose na proučavanje Deridinih tragova i na prve recepcije njegove filozofije. Naravno, rekonstrukcije podrazumevaju da dekonstruktivni gestovi postoje i pre Deride, a onda, verovatno, da su oni ovako ili onako uvek prisutni. Dakle, svi ovi uslovi su zapravo bili i moji uslovi u ovoj minijaturnoj pripremi da bih pred vama uopšte mogao da konstruišem moj predlog rekonstrukcijâ dekonstrukcijâ. Arhiv je svakako prvi uslov svake rekonstrukcije, a teorija arhiva odvaja Deridu od Huserla i fenomenologije⁶. Ovde ne mislim samo na Deridine prve seminare, nego na prve obrade različitih pojmova u ranim radovima koji se nalaze u arhivu; potom na tragove njegovog jednogodišnjeg boravka na Harvardu⁷ i kasnije, na godine u kojima pravi novu instituciju (*Collège*). Naravno, s novom institucijom i s novom školom, arhiv bi mogao da pokaže i istorije Deridinih otpora da „pravi“ školu, učenike, naslednike, itd⁸. Otpor prema školi i učenicima, na izvestan način bi mogao da bude otpor i prema teoriji⁹. Deridi-

⁵ M. Ferraris, *Ricostruire la decostruzione*, Milano, Bompiani, 2010, str. 60.

⁶ Tokom okruglog stola posvećenog arhivu i beleženju, 17. Juna 1995, Derida prepričava anegdotu koju je čuo kada je prvi put radio u Huserlovom arhivu 1953. godine, navodeći Huserla koji se nije puno brinuo da li će njegov arhiv pasti u nacističke ruke. „Ništa to ne znači, ako se i uništi – to je istina“, rekao je Huserl. „Archive et brouillon“, u *Pourquoi la critique génétique?*, ur. M. Contat, D. Ferrer, Paris, CNRS, 1996, str. 195.

⁷ U to vreme, zajedno s Rožeom Martenom (Roger Martin), na engleskom još uvek neobjavljeni tekst, W. V. Quine „Les frontières de la théorie logique“. *Les études philosophiques*, br. 2, april–jun, 1964, str. 191-208. Ovom tekstu prethodi Nejgelov tekst, u prevodu Margarite Derida.

⁸ Tokom kolokvijuma *Judaités*, Đani Vatimo (Gianni Vattimo) u jednom trenutku kaže da treba sačekati da prvu reč kaže „maître“, na šta Derida uzvraća ljutito: „Nema ovde nikakvog maître“.

⁹ Pitanje šta je to Deridina „teorija“ ili „filozofija“, ovoga leta je u Nemačkoj formulisano kao pitanje „Was bleibt von Derrida?“, *Information Philosophie*, br. 3, avgust, 2010, str. 28–34. Da li je Derida radikalizovao fenomenologiju, zasnovao

278 na odbrana arhiva, vlastitog arhiva, jeste odbrana jezika kojim govori i na kome piše. Njegov francuski i njegova veština da „misli“ jezik, jeste zapravo proizvodnja „filozofije“ od tropa i stilskih figura. Ipak, neki od najvažnijih uslova svake buduće rekonstrukcije jesu Deridini prvi i poslednji pokušaji definisanja dekonstrukcije u njegovim intervjuima. Osim onih poznatih mesta iz njegovih tekstova (dekonstrukcija kao de-sedimentacija i Hajdegerova *Destruktion* i kao „plus d'une langue“ iz 1988¹⁰; godine 2003. on pominje prvi put Lutera i njegovu „désédimentation de la théologie instituée“), izgleda da je „intervju“ osnovna forma u kojoj se dekonstrukcija problematizuje. Veoma rano Derida govori o *l'activité* i o *une pratique déconstructrice*, o *autodéconstruction*¹¹; u prvom intervjuu za *Le Monde* od 31. januara 1982. kaže da dekonstrukcija nikada ne uspeva bez ljubavi [*Je dirai même qu'elle ne va jamais sans amour...*]¹²; nekoliko puta upotrebljava reč „dekonstrukcija“ kao lozinku [*le mot de passe*], da bi uštedeo vreme i da se brže razume i pređe na stvar [*pour aller vite*]; često dekonstruktivno čitanje definiše kao drugačije i suprotstavljeno kontekstu, ali, u isto vreme, i kao urgentno i nužno; i neprestano, iz razgovora u razgovor, poziva na oprez i na budnost („mi ne smemo da spavamo“; „nijedan koncept da uzimamo zdravo za gotovo“, „we shouldn't take any concept for granted“¹³).

Ako bi trebalo da brzo klasifikujem nekoliko Deridinih određenja, uvažavajući sva njegova oklevanja i rezerve, insistirao bih prvo na negativnom pitanju: šta dekonstrukcija nije? Nije projekat, sistem, knjiga, kritika, metod, pozicija, politika, tehnika, analiza, akt ili gest, nije operacija, nije propitivanje, ne može se predavati, ne može se klasifikovati, nije stvar diskursa¹⁴, nije disciplina, ne može se kritikovati (na kraju, dekonstrukcija se ne može dekonstruisati). Potom bih pomenuo jedno Deridino interesantno rešenje iz 1991. godine („radi se o jednom od

„close reading“, napravio teoriju o *Gastfreundschaft* ili je on autor koncepta *l'Invention de l'autre*? Ovo pitanje se može obrnuti u pitanje, šta bi Derida uradio da je imao više vremena, da li bi napisao knjigu o nasilju, *violence* i *force* [*Gewalt*], o događaju, o mogućem i nemogućem, itd.

¹⁰ Upor. J. Grondin, „La définition derridienne de la déconstruction“, *Archives de philosophie*, god. 62, br. 1, 1999, str. 5-16.

¹¹ J. Derrida, *Points de suspension*, Paris, Galilée, 1992, str. 74, 76, 77.

¹² *Le Monde*, str. 8. Iste godine, 20. juna 1982. *Le Monde* objavljuje Deridin malo poznati tekst „Le Langage“ u kome on nekoliko puta ponavlja da se tekst odmah „ne otvara svima“, da je nužno dešifrovati ga, te da je na izvestan način potrebno demokratizovati diskurs (str. 9).

¹³ I. Salusinszky, *Criticism in Society*, London-New York, 1987, str. 15-17.

¹⁴ „Jacques Derrida in Discussion with Christopher Norris“, u *Deconstruction – Omnibus Volume*, ur. A. Papadakis, C. Cooke i A. Benjamin, London, Academy Editions, 1989, str. 72-73.

mogućih imena kojim se opisuje... ono što će se desiti [što dolazi] ili što ne uspeva da se desi [dođe]... [*ce qui arrive ou n'arrive pas à arriver*]¹⁵), koje svoju pravu formu dobija tek 1999. u intervjuu listu Figaro: „Ne radi se o bilo kakvom uništavanju: radi se jedino, i to s velikom privrženošću, o pokušaju da se misli kako se nešto dešava, kako nešto što nije prirodno nastaje: kako nastaje jedna kultura, jedna institucija, jedno predanje“¹⁶. Završio bih ovo preliminarno nabranje Deridinih eksperimentisanja s „definicijama“ dekonstrukcije, s još dve njegove ideje koje stvar dodatno komplikuju: prva bi bila u izrazu „ça se déconstruit“ (dakle, to što dolazi, što je pred nama, samo od sebe i bez naše intervencije, jeste već u procesu dekonstrukcije); druga ideja je u obliku naloga, „uzeti u obzir (ono što ne bi mogla biti analiza u strogom značenju te reči) sve što se ne može rasklopiti na proste ili teorijske elemente“¹⁷. Oklevanje, ali i oprez, otpor, prihvatanje – sve su to reči iz dekonstruktivnog registra – dvostruko je obeleženo: naš otpor prema onom što dolazi kao takvo i, *à la fois*, naše prihvatanje, „uzimanje u obzir“, da nešto od toga što dolazi ostaje sasvim netaknuto i da ga kao takvog prihvatamo. Možda bi na ovaj način, takođe, moglo da se objasni Deridino insistiranje na afirmativnosti dekonstrukcije.

Moj predlog projekta o dekonstrukcijama svakako određuju i dva najjača direktna suprotstavljanja Deridinih tekstovima (zabeležena i objavljena), koje sam čitao više puta poslednjih dana, i hteo bih da vas na njih podsetim. Napomenuću da se kod drugog ne bih posebno zadržavao. U pitanju je 1971. godina, Derida čita svoj tekst o „Signature“ u Montrealu, i u diskusiji Pol Riker (Paul Ricoeur) nekoliko puta ubedljivo pokazuje neke nedostatke u Deridinoj demonstraciji i lektiri (nedostaju Strousn, Grajs, Rasel, Kripke). On govori o velikom propustu u celokupnom Deridinom poduhvatu [*il y a une grande lacune dans toute votre entreprise*], jer Derida nije napravio svoju teoriju diskursa i teoriju smisla, pa je zato morao da „preoptereti“ pismo i pisanje te tako ostane u semiologiji¹⁸. Tri godine pre toga, 27. januara 1968, Derida,

¹⁵ J. Derrida, *Points de suspension*, str. 367. Nemoguće je u prevodu ostvariti istu igru označitelja i višesmislenosti francuskog glagola *arriver*.

¹⁶ *Figaro Magazine*, subota 16. oktobra 1999, intervju sa Eliet Abekasis [Eliette Abécassis], str. 60.

¹⁷ *Ibid.*, str. 60. O ne-dekonstruktivnom [*Undekonstruierbares*], o maloj naznaci o vezi Huserlovog *Urstiftung* i Deridine dekonstrukcije, o normama dekonstrukcije, piše Valdenfels u tekstu „Was sich der Dekonstruktion enzieth“, u *Philosophie der Dekonstruktion*, ur. A. Kern, Ch. Menke, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 2002, str. 331–344.

¹⁸ *La communication. Actes du XVe congrès de l'association des sociétés de philosophie de langue française*, Université Montréal, Editions Montmorency, Montréal, 1973, str. 398–399.

280 koji je već objavio tri knjige, izlaže svoj slavni tekst „Différance“ pred Filozofskim društvom Francuske, da bi u diskusiji (Lisjen Goldman (Lucien Goldmann) tada izgovara, sećate se, da je „Derida“ zapravo 80% Marks, a 20% smeša Altisera, Fukoa, Lukača i ostalih), izvesna Žan Erš (Jeanne Hersch), prevoditeljka Jaspersa i autorka nekoliko knjiga o njemu, iznela pred Deridu tri nezgodne primedbe. Prvo, da Derida francusku filozofiju „inficira“ „viškom“ jezika i igrama reči koje karakterišu nemačku filozofiju, a potpuno su strane francuskom mišljenju. U francuskoj misli [*la pensée française*], kaže Erš, ne filozofira se „na osnovu“ jezika, već se radije računa na univerzalni prevod [*la traduction universelle*] filozofije¹⁹. Druge dve primedbe odnose se na Deridino neujednačeno tumačenje reči i pojmova koje upotrebljava (neke reči su analizirane neverovatno detaljno i precizno, *jusqu'au byzantinisme*, dok se preko nekih pojmova prebrzo prelazi), tako da se na kraju sasvim dobro vidi da Derida hoće nešto da kaže, ali da on, jednostavno, ne uspeva da to izgovori. Evo završetka intervencije Žan Erš:

Način izražavanja kod vas dobija toliko na značaju da je pažnja slušaoca neprestano pocepana i usmerena, s jedne strane, na način kako nešto govorite, kao i s druge, na ono što želite da kažete, dok bi, dok vas slušamo, za sadržaj bilo bolje da način na koji govorite ostane neprimećen. Jer, zaista, taj način neprestano izaziva pažnju. I pitam se da kojim slučajem to nije oznaka i vašeg stava²⁰.

Deridin virtuoзни odgovor, koji počinje odobravanjem, rečima „Sans doute“ [nesumnjivo], verovatno je najpotpunije objašnjenje njegove namere. „U stvari, pokušavam da se smestim na jednu zadatačku – a to će biti upravo žsadržaj’ onoga što bih želeo da označim – u kojoj označena stvar [*la chose signifiée*] ne dopušta da se više odvoji od označitelja [*signifiant*]“, kaže Derida, insistirajući na tome da mu je namera da dovede u pitanje radikalnost distinkcije između označitelja i označenog, dakle distinkciju koja je pretpostavka svake filozofije, a onda i francuske filozofije. Francuska filozofija nije mogla da odvoji jezik od univerzalno prevodive misli, iako je verovala da to može²¹. Dakle,

¹⁹ *Bulletin de Société Française de Philosophie*, Paris, Armand Colin, 1968, str. 107–108.

²⁰ „L’expression prend tellement d’importance chez vous que l’attention de l’auditeur est constamment fourchue et dirigée, d’une part, sur votre façon de dire et d’autre part, sur ce que vous voulez dire, alors qu’il semblerait préférable pour ce que vous dites que votre manière de le dire passât, au moment où nous vous écoutons, presque inaperçue. Eh bien, au contraire, elle attire constamment l’attention. Et je me demande si ce n’est pas le signe d’une attitude“, *Bulletin*, str. 108.

²¹ Nekoliko godina kasnije, u prvoj seansi seminara „La langue et le discours de la méthode“, Derida primedbu Eršove i svoj odgovor pretvara u aporiju. „Već

bez obzira što je filozofski diskurs pokušao da se predstavi kao da je izbrisan pred onim što je rečeno, izgovoreno [*la chose dite*] – pred istinom, suštinom, sadržajem, smislom – on to nije uspeo. I zbog svega ovoga, kaže Derida, ono što ovde pred vama razvijam nije *un discours de type philosophique*.

Kada dalje pokušavamo da preciziramo „rod“ u kojem se dekonstrukcija „sprovodi“ i kada treba da kažemo šta je to što nije *un discours de type philosophique*, i da li se „jezik“ dekonstrukcije i „jezik“ rekonstrukcijâ dekonstrukcijâ razlikuju, treba da računamo na ovo *premeštanje* ili *povlačenje*, o kome Derida svedoči: „U stvari, pokušavam da se smestim na jednu zadatu tačku – a to će biti upravo „sadržaj“ onoga što bih želeo da označim...“ [*En effet, j’essaie de me placer en un certain point où – et ce serait le „contenu“ même de ce que je voudrais „signifier“*].

Da li je to minimalni i preventivni uslov da bi dekonstrukcija mogla da započne i da li nas on uopšte može zadovoljiti? Naime, rekonstrukcije, ili u Ferarisovoj jednini, rekonstrukcija, treba da pokaže da postoji jedan, hajde da kažemo ne-dekonstruktivni element, na primer ne-dekonstruktivni element (iako nisam siguran), koji se ponavlja i koga je moguće prepoznati u svakom dekonstruktivnom „potezu“. Nužno je, da bi rekonstrukcije bile moguće, da bi one trajale, da se u svakom dekonstruktivnom potezu nešto ponavlja, ali da to što se ponavlja istovremeno ostaje neponovljivo. Ako dekonstrukcija nije metoda, onda ona nema protokole, procedure, *procédés*, ne može da se ponovi, prenese ili prevedede, te ne može ni da se tematizuje i prepozna. Tome nasuprot, ako je dekonstrukcija isključivo Deridina ili Ferarisova metoda, ako je to njihova stvar ili moja stvar, onda je ona, verovatno bez neke velike vrednosti. „Za metodu koja se ne ponavlja (žja imam svoju metodu) lako možemo pomisliti da je bezvredna“²².

Predlažem, bez velikih oklevanja i uvertira, da dekonstrukcija bude postavljena na mesto oklevanja i uvertire, kao preambula svake metode. Čini mi se da bi budućnost dekonstrukcije i njena snaga mogle biti

ste primetili, a ja to i potvrđujem, da je sve ovo pokrenuto u našem seminaru o prevodenju. Krenuli smo da raspravljamo, na francuskom, o skandalu i izvoru koji sačinjava, za jednog filozofa, mnoštvo jezika, mnoštvo takozvanih prirodnih jezika; izvor, jer nema filozofije, od njenih početaka, koja nije bila stopljena s pisanjem na prirodnom jeziku, počevši od grčkog; skandal jer se filozofska ideja, upravo ideja, u osnovi filozofskog projekta, stapala sa idejom jedne transparentne prevodivosti i apsolutne jednosmislenosti postajući tako ravnodušna prema jeziku, i u svakom slučaju, prema mnoštvu jezika“. Upor. *Recherches sur la philosophie et le langage*, Cahier du groupe..., Université de Grénoble, Grénoble, 1983, str. 38.

²² *Ibid.*, str. 37.

282 prepoznate ne kao neka vrsta parazita bilo kakve metode ili institucije, ili kao neponovljivi (kao lični potez, na primer, Deride) deo onoga što je uvek ponovljivo, nego kao ritam svake metode, kao proces pristupanja nečemu, kao snaga institucionalizacije svake institucije, kao *sur*, *avant* ili *contre* svake metode ili institucije.

Naravno, raspored reči „institucija“, u ovoj mojoj maloj skici predloga projekta, najavljuje moju vlastitu rekonstrukciju dekonstrukcije koja bi mogla da bude u harmoniji i s Deridom i s Ferrarisom. Interesuje me Derida koji misli instituciju i snagu institucionalizacije, odnos nasilja i sile i institucije, načine pravljenja institucije (dobre institucije), kao i teorije otpora i straha od institucija. Interesuju me istorije Huserlovih (ali i Kantovih) termina *Stiftung* i *Urstiftung*, istorije prevođenja ovih pojmova na francuski kod prvih filozofa koji su boravili u Huserlovom arhivu, itd. Interesuje me dekonstrukcija kao institucionalizacija i, naravno, njeno mesto, u Serlovom projektu i u novim institucionalnim teorijama. Zato ću završiti ovaj mali tekst onako kako Derida završava jedan od svojih poslednjih tekstova koji je izgovorio 2002. godine u Seriziu, a povodom stogodišnjice tamošnjih intelektualnih susreta i razgovora. Na kraju teksta „Le modèle philosophique d’une žcontre-institution“, Derida podseća da na omotu [*couverture*] knjige *Sposobnost suđenja* [*La faculté de juger*], koji je očigledno redigovao Liotar, pišu sledeće reči:

Sudija treba [...] da sudi bez utvrđenih pravila, i njegov sud može sačinjavati pravo. Ta „obazrivost“ jeste vrlina rukovođenja bez kompasa. Pre institucije.

Derida nastavlja i završava: „Orijentisati se bez kompasa, to jest i mnogo pre institucije“²³.

Petar Bojanić

RICOSTRUZIONI DELLE DECONSTRUZIONI

Riassunto

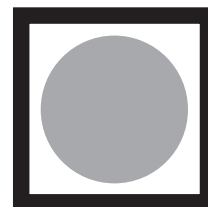
Nonostante oggi sia facile costatare che Derrida ha sempre tentato, soprattutto nelle interviste, di spiegare la decostruzione, è chiaro che lui non ha mai preso sul serio questo compito. Ci domandiamo se questa è la minima e preventiva condizione perché la decostruzione possa iniziare e se essa ci soddisfi affatto. Insomma, le ricostruzioni, o nel singolare di Ferraris, la ricostruzione, dovrebbe mostrare che vi è un, diciamo, elemento non-decostruttivo, ad esempio un elemento non-decostruttivo (anche se non ne sono sicuro), che si ripete e che si può riconoscere in ogni «gesto» decostruttivo. Affinché le ricostruzioni siano possibili, affinché

²³ SIECLE. *Colloque de Cerisy*, Paris, L'IMEC, 2005, str. 260.

possano durare, è necessario che in ogni gesto decostruttivo qualcosa si ripeta e allo stesso tempo sia irripetibile. Se la decostruzione non è un metodo, allora non possiede protocolli, procedure, *procédés*, non può ripetersi, essere trasmessa o tradotta, non si può allora né tematizzare né riconoscere. Al contrario, se la decostruzione è soltanto il metodo di Derrida o Ferraris, se quella è una cosa loro o mia, allora essa non ha un grande valore.

283

Parole chiave: decostruzione, ricostruzione, istituzione, metodo

JEŠA DENEGRI

KRITIKA U TEKSTU I KRITIKA NA DELU

Umetničkom ili likovnom kritikom uobičajeno se naziva disciplina koja se bavi tumačenjem i vrednovanjem pojava savremene umetnosti, za razliku od nauke istorije umetnosti koja se po definiciji bavi umetnošću prethodnih istorijskih razdoblja uključujući i ono ranog modernizma. Shodno tome, kritika se smatra posrednikom između sveta savremene umetnosti, s jedne i sveta javnosti kojoj je kritika upućena, s druge strane. Ovaj esej svedoči o dalekosežnom preobražaju prirode likovne kritike u savremenim kulturnim i umetničkim prilikama u kojima kritika ne samo da definitivno gubi nekadašnji autoritet presuditelja vrednosti nego i doživljava znatnu promenu svojih metodoloških i operativnih instrumenata, sve više napuštajući nekadašnje prevashodno spisateljske postupke „kritike u tekstu“ i prelazeći u organizacione kustosko/kuratorske prakse „kritike na delu“.

Ključne reči: Kritika, likovni kritičar, kustoske i kuratorske prakse, modernizam, postmodernizam.

Prikaz knjige Emi Njumen *Challenging Art: Artforum 1962–1974*, koja se bavi istorijom ovog uglednog i svetski uticajnog američkog umetničkog časopisa, Hal Foster počinje sledećom tvrdnjom: „Likovni kritičar je ugrožena vrsta“ i odmah potom se pita: „Šta se dogodilo tom liku koji je tek pre jedne ili dve generacije silovito jurio kulturnim poljem poput Klimenta Grinberga ili Harolda Rozenberga?“, nudeći sledeći odgovor: „Tokom osamdesetih i devedesetih godina XX veka ulogu kritičara zamenila je nova osovina trgovaca, kolekcionara i kustosa kojima kritička ocena, a kamoli teorijska analiza nije bila od koristi. Kritiku su uglavnom smatrali smetnjom, a mnogi umetnici i umetnički menadžeri namerno je izbegavaju“. Zaključak koji proizlazi iz ovih citata svedoči o dalekosežnom preobražaju prirode likovne kritike u savremenim kulturnim i umetničkim prilikama u kojima kritika ne samo da definitivno gubi nekadašnji autoritet presuditelja vrednosti nego i doživljava znatnu promenu svojih metodoloških i operativnih instrumenata, sve više napuštajući nekadašnje prevashodno spisateljske postupke „kritike u tekstu“ i prelazeći u organizacione kustosko/kuratorske prakse „kritike na delu“.